

Hűség és szolgálat...

Erdélyi Géza: *Hűség (Életutam)*

Madách–Posonium, 2013

Emlékezz Uram arra, ami velünk történt,
nézz le ránk, és vedd tekintetbe gyalázatunkat!
Örökrészünk idegenek kezére került,
házainkat mások birtokolják.
Apátlan árvák lettünk;
az anyák olyanok, mint az özvegyek.
Saját vizünket pénzért isszuk
és meg kell fizetnünk saját fánkért.
Igát hordozunk nyakunkon; üldöznek bennünket;
már a végünket járjuk; nincsen nyugalmunk.

(Siral. 5.1-5.5)

A Latorca–Laborc folyók közelében fekvő Abarán 1937 tavaszán született Erdélyi Géza életútjának hiteles leírását e mondatokkal dedikálta nekem: „Legyen Hűsvétje a magyarnak!...”

Amikor kézbevettem és első menetben kíváncsian átolvastam a szép kivitelű, igényesen megírt, képmelléklettel ellátott, vallomásos könyvét, megrendülten félretettem. Nem feledtem a kérést, ha tehetem, írjak a *Hűségről*, de kételyeim támadtak. Vajon mit tehetek én ahhoz, amit Balog Zoltán veretes előszavában megírt, amit a szerző bámulatos memóriával elmond?

Július végén – Dobos László pozsonypüspöki temetésén – számos régi ismerőssel, köztük a szerző barátaival, Koncsol Lászlóval, Tózsér Árpáddal találkozáskor, velük együtt emlékezve hajdani küzdelmeinkre, ösztönzést kaptam, hogy írjak a Madách–Posonium Kiadónál megjelent kitűnő munkáról. Aztán a Bethlen Gábor Alapítvány fő rendezvénye, a „Parasztors – magyar sors” nagyszabású emlékülés megrendezése másfél hónapig minden időmet lekötötte.

A könyv kapcsán föltörő felvidéki emlékek azonban nem hagytak nyugodni.

Kezdve gyermekkorom sokkoló rémlátomásától, amikor a velünk élő svábokat elhurcolták. Helyükbe telepítették a felvidéki szülőföldjükről kiűzött elár(v)ult magyarokat. Többségük református gazda volt, de első tanítónénim is közülük való, Szilicéről került iskolánkba... Aztán föl-villant Eötvös-kollégiumi kirándulásunk Pozsonyba, amikor Duray Miklóssal és társaival, a Prágai Tavasz előszelében reménykedve beszélgettünk a felvidéki magyarság esélyeiről. Majd egy meglepő gesztus jutott eszembe, amikor a Bethlen Gábor Alapítvány indulását váratlan felvidéki – adomány-gyűjtő akció, 22 fő Rozsnyóról és környékéről – befizetése segítette.

A fél évezredet felölelő, művészeti emlényekkel átszőtt, Parasztors-tanácskozás lezárását követően ismét Erdélyi Géza néhány részében szépírói kvalitással megírt, életrajzi esszéjét, emlékiratát vettem elő, hogy az érdeklődő olvasók figyelmébe ajánljam.

Az utódállamok magyar tájait és közösségeit évtizedek óta látogatva, velük ismerkedve, nem tudok szabadulni a fent idézett bibliai textustól, amit 1966-ban, első erdélyi utamon jegyeztem föl. Immár száz éve kísérti nemzetünket átok – a győztes antant-hatalmak és a környezetünkben sarjasztott új „nemzetállamok” gyűlöletre épített rablóbékéje –, amelynek több magyar áldozata van, mint hajdan a kolerának vagy a XX. század világháborúinak volt.

E zivataros időben, pusztító körülmények közepette nyáját pásztorolni, emberpróbáló feladat. Eleve kivívja tiszteletünket az, aki – az egyházüldözés és a magyarülldözés idején – vállalkozni mert e feladatra. Erdélyi Géza apai és anyai ágon egyaránt

lelkipásztorok ivadéka, aki küldetését maga választotta. Oly korban, amikor kereszténynek és magyarnak lenni és maradni az ateista-soviniszta államrend elleni tiltakozással ért föl. Ahogy régi diáktársa írja:

„A talentumok birtokában voltál, egész életedben Isten szolgálatára készültél. Ehhez az ároni család szelleme nem elég, az Úrtól kapott talentumok tőkéje is kell hozzá. Tizennégy-tizenöt éves kamaszokként a révkomáromi magyar gimnázium internátusában egymás mellett ültünk, Te a jó kötésű, egészséges, vidám, nyitott lelkű sportos-néptáncos kamasz bal felől, és egy napszakot sem hagytál volna ki Bibliaolvasás és ima nélkül. Láttalak, tanúsíthatom. Utad egyenesen, kételyek nélkül vitt a prágai teológiára. Ezek voltak az iskolai évek talentomai, lépcsőről lépcsőre közelebb a szolgálathoz” (Koncsol L. E. G. 75. születésnapjának köszöntése).

A Magyarországhoz 1938. nov. 13-án visszacsatolt Felvidék-részben átélt boldog gyermekkor, a kilenctagú nagycsalád, a falu, a táj, a paraszti világ megismerése, szeretete életre szóló élményt és lelkierőt adott az ifjúnak. Kellett ez ahhoz, hogy – hat év múltán, a szülőföldjét újabb határral szétszabdalo, szovjet-kommunista régi-új hódítók gyötretéseit – a szlovák sovinizmus mindennapi életben megnyilvánuló gyűlölethullámain, az ellenséges államhatalom igazságtalanságait, kísértéseit, zaklatásait átvészelve. A kiváló képességekkel és jó fizikummal megáldott ifjú – diákként, katonaként, majd lelkészként, immár híveivel együtt, őket is patronálva – tette emberi kötelességét egy istentelen világban.

Könyvét a „Gyökerek”-kel indítja, amelyben röviden vázolja családjának erdélyi felmenőit (Erdélyi János író, tudós és Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós is rokona), az Ung megyei Csicserbe történt hajdani áttelepülésüket. Nagyszülei jómódú gazdálkodókként édesapját Sárospatakon taníttatták, aki Losoncon fejezte be teológiai tanulmányait. 1936-ban az abarai gyüle-

kezet hívta és választotta meg lelkészéül, ahol a közösségi kulturális életnek, feleségével együtt, a lelke volt. Édesanyja ősei Székelyföldről Nagy- és Kisbaconból származnak. Tanító, lévita, lelkész és mérnök is található az anyai ágon, sőt nagyapja egyik őse lengyel nemes volt.

Számot ad arról, hogy a nagycsalád és a kiterjedt rokonság zöme szülőföldjén, a Kárpát-medence különböző országaiban él, kapcsolataikat azonban szétzilálta a politika és az idő. Legtöbbet Nyugatra távozott, ott elismerést és megbecsülést szerzett hozzátartozóiról ír.

A gyermekkoráról szóló fejezetben a legtöbb emléke két rövid időszakhoz kötődik: a visszacsatolást követő, kora gyermekkori boldog évekhez (1939–1945), valamint a felvidéki magyarság pokoljárásához (1947–1950). Ekkor nem engedélyezték a magyar iskolákat, a magyar szóért fenyegetés, pofon, ütlegelés járt, s a megaláztatások sorát szenvedték el, ami miatt bátyja a gimnáziumi tanulmányait is abbahagyta. A magyar iskolák 1945. július 1-jei bezárása és az azt követő retorziók kimondhatatlan károkat okoztak a kisdiákok és a falvak lelki és szellemi állapotában, életében. Nekik a szomszédos Málca szlovák iskolájába történt száműzetésük után gyűlt meg a bajuk a bejárásal és az ottani fogadtatással. Kezdvé azzal, hogy magyarul nem tudó, kegyetlen, félművelt, boszszúálló, torz lelkű „nevelőket” is küldtek a magyar diákokra, akik kultúrfőlnyüket úgy demonstrálták, hogy rendszeresen megalázták, gúnyolták, büntették szlovákul hibázó diákjaikat. Csak páran tették, de a tantestület eltúrte.

A szerző, immár bölcs főlénnyel, a diákelet csínyjeivel fűszerezve, a hatalom-mániás tanárok lebukását, a hétköznapok igazságtevését, a tudásvágy erejét apró történetek sorával meséli el.

Leírásaiban megelevenedik: színekkel, formákkal, ízekkel telítődik a Laborc és a Latorca ölelte táj, látni véljük a Malomkertben fürdőző családokat, a halakban gazdag Laborcból kifogott 104 kilós har-

csát, no meg a vasárnapi istentiszteletre igyekvő ünneplős embereket. Emlékezéséből kitekintve olykor megszakítja a gondolatsort, és fölteszi a kérdést, hogy az innen kinőtt, a nagyívű pályát befutott tehetős személyek vajon miért nem patronálják jobban szülőfalujukat? Miért nem őrzik otthoni kapcsolataikat? Mit és mennyit tettek, tesznek a gyökereiket tápláló közösségeikért? Azután jó példaként felsorolja az otthon maradtak közül azokat, akik az egyházban és a községben többletmunkát, áldozatot vállalva, formáltak-formálják a falu arculatát, közösségét, a polgárok lelkiségét. Megnevez húsz olyan családot (Komáromi, Rezes, Urbán, Varga, Szabó, Kiss, Újlaki, Tamók, Popély stb.), amelyek több nemzedéken át elismerésre méltó teljesítményt nyújtottak, s hozzájárultak, hogy a községet szülőfalujának, lakóit pedig szívéhez közelállónak érezze. Ahogyan szülei határtalan szeretete tette igazi otthonná a házukat, amelyről – bibliai hivatkozással – életelményei fölemelő sorát osztja meg az olvasóval. Nem feledkezik meg hű barátairól és nagyhatású olvasmányainak íróiról és kedvenc zeneműveiről sem.

Amikor szerzőnk a szülőföldről elszármazottak szerepéről ír, nekem, aki e szép vidéken még nem jártam, rögtön eszembe jutott kurátorunk. A Málcán született Király Tibor jogtudós professzorral – aki lelkész édesapját évente rendszeresen meglátogatta – és barátjával, a Nagykaposról származó Bethlen-díjas Hercegh Gézával, a volt hágai bíróval társak voltak a szülőföld támogatásában. Jólesik fölidézni a BGA 1988. évi díjátadó ünnepségét is, amely – három felvidéki és egy cseh Bethlen Gábor-díjasunk, ill. Király Tibor és bátyja, dr. Király Péter, Kiss Gy. Csaba, Czine Mihály és Csengey Dénes laudatori szolgálata révén – a Felföld jegyében zajlott, s a közelmúlt történetének kiemelkedő eseményévé vált. Erről jeles kordokumentum, az induló *HITEL* képes tudósítása (1988/3) tanúskodik. Ekkor és együtt kapta meg Bethlen-díját Dr. Janics Kálmán,

akit dr. Király Péter, és Duray Miklós is, akit Csengey Dénes méltatott. A felvidéki magyarság egymás ellen hangolt két kiválósága mellé társítottuk Sárospatakról a harmadikat, Ujszászy Kálmánt, akiről Czine Mihály a Bodrog-parti Athén atyjaként, a felföldi gyülekezetek őriző pásztoraaként szólt. Ott adtuk át az első Márton Áron Emlékérmeket is – Szervátiusz Tibor alkotását – zömmel a romániai falurombolás ellen harcoló szervezeteknek, köztük a Zobor-vidéki Zsére községnek.

Az Országos Széchenyi Könyvtár Dísztermében, Illyés Gyula születésnapján tartott díjátadó ünnepségünkön Bethlen Gábor-díjat kapott Bohumil Hrabal, aki a cseh hatóságokkal dacolva – Kiss Gy. Csaba laudációját megköszönve –, személyesen vette át kitüntetését. A világhírű cseh író tolmácsolását dr. Király Tibor professzor úr vállalta és végezte ragyogóan. Nem véletlen, hiszen hajdani kurátorunk a pozsonyi Komensky Egyetemen szlovákul kezdte el jogi tanulmányait, majd Prágában csehül folytatta, s 1943-ban Pozsonyban szerzett diplomát.

1989-ben egy idős, beteg kitüntetettünknek, Komáromba vittük a Márton Áron Emlékérmét Nagy Gáspárral. Isten életre szóló ajándéka volt, hogy Bíró Lucián kiváló szerzetes-tanárt meglátogattuk, vele megismerkedhettünk, neki örömet szereztünk, s hallhattuk emlékezését. 1922-ben a komáromi Bencés Gimnáziumban kezdte pályáját, s nagy tudású pedagógusként évtizedeken át – olykor az „ahogy lehet” határait súrolva – szolgálta jogfosztott magyar népét. Sorsa fordultával, egy szlovák falu szeretett plébánosaként lett a szlovák–magyar megbékélés legendás alakja. Feledhetetlen e találkozás; emberisége, hűsége, hite lenyűgözött bennünket.

Erdélyi Géza a komáromi magyar gimnáziumban – a klerikális reakció elleni harc évei alatt politikai és ideológiai megpróbáltatásokkal küszködve – eredményesen végezte el tanulmányait. Őt már nem taníthatta a csodás paptanár, mivel katedrájától megfosztották, iskoláját fölszámolták.

Amit újraindítottak, az magyar nyelvű, de nem keresztény-magyar szellemiségű gimnázium volt, ahogyan szerzőnk történeteiből is kiderül.

Az érettségi után – a Cseh Testvér Egyház történelmi példás tradíciója folytán – Prágában, a Károly Egyetem Comenius Karán folytathatta teológiai tanulmányait. A szülői háztól, a szülőföldtől 420 kilométernyi távolságban, jórészt idegen nyelven készülni a lelképásztori hivatásra, rendkívül megterhelő oly erős, teherbíró ifjú számára is, mint szerzőnk.

Így ír erről: „...érzelmi állapotom egyensúlyának helyreállítása jelentette a legfontosabb feladatot... ami komoly erőfeszítést igényelt. Más nép, más kultúra, idegen mentalitás, idegen nyelv, ráadásul a hírheft benesi dekrétumok által előidézett szörnyűségek terhével a tudatomban. A nyelvi megterhelés volt talán a legsúlyosabb, mert nemcsak az előadások túlnyomó többsége folyt csehül, hanem a további idegen nyelvek tanulása is idegen nyelven – csehül történt...” Aztán lassan megtalálja sorstársait, s erős támaszra lelnek nagy tudású professzorok, Csémy Lajos személyében, aki segít legyőzni kisebbségi komplexusaikat is.

Ebben a legnagyobb hatású mégis az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc volt, amelyről így vagy úgy, de a cseh értelmiség zöme valamiképp véleményt alkotott. Erről a köztük élő magyarok is tudomást szereztek. A szerző szisztematikusan számba vette, s a prágai egyetemi évekről szóló részben elénk tárja 1956 megítélését a tanári karban, ami eléggé változatos.

A hivatalos állásponttól eltért, de eltért a magyarokétól is.

Erdélyi Géza sportteljesítményének diákként sokat köszönhetett, a teológián azonban nem túrték, hogy lelkészi pályáját ez az önbizalom-erősítő kötődése megzavarja. A dékán válaszút elé állította, vagy abbahagyja az eredménnyel űzött versenysportot, vagy átiratkozik a Testnevelési Főiskolára. Nem iratkozott át. Na-

gyobb lendülettel fordult a művészetek meg a teológiai tudományművelés felé. Felmérte, s rövid jellemrajzban közli értékelését tanáraitól; kitől mit kapott e téren, ki hogyan állt hozzá és általában a magyarokhoz, 1956-hoz. Számot ad a külföldi vendégtanárok, előadók szellemi teljesítményéről, akiket az NDK-ból, Skandináviából, Svájcból és Magyarországról hívtak meg. Elismeréssel – Ravasz Lászlóhoz hasonlítva – említi Jozef L. Hromádkát, a nyugati egyetemeken tanult, széles látókörű dékánt, akit megajándékozott Madách Imre *Ember tragédiája* című művének német nyelvű kiadásával. Nem hiába, mert rövid idő múlva azt „a felsőbb évfolyamokban kötelező szemináriumi olvasmánnyá tette”. Mellette említi J. Milic Lochmannt, aki „A filozófiatörténet óriási anyagát imponáló áttekintéssel uralta. Jó előadói stílusával képes volt lekötni hallgatói figyelmét. Kizárólag járva – sohasem ülve vagy állva – adott elő... Ő volt az egyetlen a professzori karban, aki szembehelyezkedett az 1956-os eseményeket elítélő nyilatkozattervezettel. 1968-ban tollal küzdött népe igazáért, emiatt távozni kényszerült az országból... Értékes könyvtárát a prágai teológiára testálta, de 18 engem közelebből érdeklő művet nekem ajándékozott.” ...Meglepő, hogy a világhírű tudóst a Hegedűs Lóránt püspök vezette Magyar Református Egyház előbb hívta meg és látta vendégül, mint saját Cseh Testvér Egyháza... Más tanárai mellett a szerző nagy elismeréssel szól Jan Hellerről, a héber nyelv, religionisztika és az ószövetségi teológia népszerű tanszékvezetőjéről, aki „a mi Csémy Lajos tanárral... tartalmas életük alkonyán egy fantasztikus művel, hétnyelvű bibliai szóttárral leptek meg bennünket”. Nem idézem tovább lelkészünk tartalmas teológiai tájékoztatóját, amelyet a mai tanárok és diákok szíves figyelmébe ajánlok. A cseh fővárosba látogatók számára értékes olvasmánynak tartom az „Emberarcú prágai tavasz” című szíves kalauzát (64–74. old.), amelyben a szerző, diákos lelkese-

déssel, hajdani élményeit fölelevenítve, járja be kedves helyeit, városát.

Akik viszont a Pokollal akarnak ismerkedni, azoknak a könyv Katonaévek című fejezetét ajánlom, amelyből megtudhatják, hogy Svejk, a derék katona utódai mi módon, milyen körülmények közepette uralták a néphadsereget, s miképp egzecírozták a papnak készülő magyar bakát...

Túlélte a 24 hónapos katonaidőt, ahogy Isten segítségével túlélte az Ördögök csatlósainak vissza-visszatérő csábításait, beszervezésére irányuló akcióit, megtorlásait és zaklatásait is, aminek lelkeszi pályája szinte minden szakaszán ki volt téve, s amelyről több ízben szól.

Prágai tanulmányai után hűségesen hazatért. Hiába vágott falura, az Egyház központi hivatalában volt szükség a jól képzett ifjúra. 1960 őszén Gömörország fővárosába, Rimaszombatba, a Zsinati Elnökség sajtótitkári posztjára került, de fiatal segédlelkészként gyülekezeti szolgálatot is végzett. Akkor mindössze hat alkalmazottja volt a Zsinati Irodának, akik a közel négyszáz gyülekezetből álló, több mint százezer fős egyház ügyvitelét ellátták. Számára a legnagyobb élményt és kihívást barátjával, Liptay Lothár káplánnal megosztott lelkipásztori szolgálat jelentette, amiről hasonló lelkesedéssel ír, mint Daniellával, a „zeneiskolás” kislánnyal együtt töltött feledhetetlen találkákról, amely a házasság révébe vezette. „Nem kértem tőle mást, mint hűséget. Hűséget az élet minden területén hitben, gondolkodásban, emberi magatartásban, hűséget nemzetünkhöz, kultúránkhöz, hagyományainkhoz. Ez a legfontosabb, mert aki hűséges, az kitartóan szeret, aki szeret, az mindenben és mindenkor képes hűséget tanúsítani. Enélkül nincs, nem is lehet tartós emberi kapcsolat senkivel, semmivel, sem házastárrsal, sem családdal, sem nemzettel, sem hazával, sem Istennel, sem baráttal. Hűség nélkül csak árulás van. Tudod-e vállalni, amit kérek? Vállalta. Így indultunk a közös úton, amelyet később esküvel szentesítve negyvennyolcadik éve

járunk együtt.” Kulcsmondatok ezek életregényében... Három év múltán, mikor végre a hön óhajtott gyülekezeti lelkészséget kilátásba helyezték, egy kívánsága volt, hogy ne Gömörbe helyeztesse ki őt az akkori püspök, Varga Imre. Kívánsága ellenére mégis ott, a szórványban kapott szolgálati lehetőséget: Szalócon, Gombaszögön és Vigtelkén gyakorolhatta önállóan a lelkeszi pályát. Becsülettel helytállt, építkezett, családokat látogatott, s elérte, hogy a maroknyi közösség tagjainak fele rendszeresen eljárt az istentiszteletekre, „még a helybeli cigányok közül is egyre többen kezdtek templomba járni”. Nagy szeretettel ír e kedves tájról, ahol Petőfi is járt. Amikor a fehér felhőket, a zöld erdőket és a vöröslő földet meglátta, lelkendezve írta, hogy „Gömörországot magyarnak teremtette az Isten”. Erdélyiek a zsúfolásig megtelt szalóci templomban, édesapja esküvői szolgálatával fogadtak örök hűséget egymásnak. Tíz hónappal később, 1966. július 22-én világra jött elsőszülött gyermekük, Géza. Eredményes munkájának köszönhető, hogy Rozsnyón főfigyelték rá, s 1966 őszén az egyházközség presbitériuma meghívta lelkésznek. A hivatalos eljárások után „az egyházközségi közgyűlés csaknem egyhangúlag lelkipásztorául választott”. A könyv legszárnyalóbb, legizgalmasabb félszáz oldalnyi része a rozsnyói évek szép és küzdelmes családi, közösségi építkezését, szerzőnk családfővé és igazi lelkipásztorrá érésének állomása-it mutatja be ezernyi történettel átszőve. Az első rozsnyói évek sikeres harca volt a hatóságok által lebontásra ítélt rozsnyói református templom megmentése, a családi életben pedig Andrea lánya megszületése (1970). Másfél évtizedes gyülekezetépítő szolgálata mellett híressé tette őt a betléri Andrassy-kastély könyvtárának rendbetétele, könyvvállományának földolgozása s a kastélymúzeum idegenforgalmának föllendítése is. Ezidőben szakmai tudományos munkássága és nemzetközi kapcsolata gyarapodik, de az állambiztonsági szolgálat egyre fokozódó nyomá-

sa, szervezési kísérletei, bosszúállása megkeseríti családja életét is. Gyermekei továbbtanulását megakadályozzák, külföldi tanulmányútjait nem engedélyezik stb.

A harcait megharcolva, az igazságtalanság súlyos keresztjét hordozva, elfogadja a négyes egyházközösség – Hanva, Runya, Lénártfalva, Csíz – presbitériumának meghívását. Az Isten háta mögé akarták eldugni, de végül is Tompa Mihály utóda lett. 1980-tól Hanván és társegyházközösségeiben végzett oly elismerésre méltó lelkipásztori szolgálatot, hogy hanvai lelkészként választották meg 1996-ban a Szlovákiai Református Keresztény Egyház élére, ahol két választási ciklust töltött ki. A szlovákiai református egyház rendszer váltása, az ő irányításával, példászerűen lezajlott. Az egyház főgondnoka, a Bethlen Gábor-díjas Koncsol László költő, 75. születésnapján köszöntőjében így foglalta össze püspöke érdemeit: „Emberpróbáló munka volt egy szétzilált, tönkretett egyházkerületet újjáépíteni, gyülekezetek birtokait visszaperelni, épületeket, templomokat is visszacsikarni, renoválni, iskolákat, menházakat alapítani, a révkomáromi teológiát is beleértve, kapcsolatokat ápolni az öt kontinens református egyházaival, pénzt szerezni a magyarországi és nyugati protestáns segélyszervezetektől mindenre, ami Egyházunk számára halaszthatatlanul szükséges, és utazni, utazni éjjel és nappal hetven fölött is fáradhatatlanul. Lelkipásztorokat nevelni nagy számban az üres parókiákra, új egyházalkotmányt és új egyházi törvények sokaságát alkotni meg a Zsinattal egyházi parlamentünk elnökeként. Tömören: Rád az Úr néhány felelős emberünk kezdeményei után Egyházunk újjáépítésének hatalmas munkáját bízta.”

Amikor 2008-ban megtörtént a püspök-váltás, a leköszönt Erdélyi Gézát, a BGA kuratóriuma magyarságszolgálatáért, hűségéért – a Gulagról hazatért Rózsás Jánossal együtt – Bethlen Gábor-díjjal tüntette ki. Ennek akkor különös jelentősége volt.

2007-ben – negyedszázados működésünk során először – nem tartottuk meg szokásos díjátadó ünnepségünket, a korabeli szocialista hatalom Alapítványunkat sújtó diszkriminatív intézkedései miatt. 2008-ban kitüntetettjeink nemzetszolgálatára, elismerése méltó válasz volt a merényletre. A Bethlen Gábor-díjas Erdélyi Géza és Rózsás János mellett Bábel Balázs, Kiss József és Szente Imre kapott Márton Áron Emlékérmeket. Makovecz Imrét, dr. Papp Lajost, Teleki Júliát, Illyés Máriát és Vekerdi Lászlót Teleki Pál-érdeméremmel tüntettük ki ekkor, Sipos Lajos pedig Tamási Áron-díjat kapott.

Tőkés László „Erdélyi Géza püspök tanúságtétele és szolgálata” címmel méltatta lelkésztársát. Veretes laudációját, a többiekével együtt, a *HITEL* 2009/3. számában olvashatják. Ebből idézem az alábbiakat: „...az igehirdető mellett a tudós teológust, az egyházi vezetőt – püspököt –, a közéleti embert, a művészettörténészt, az írórt méltathatjuk Erdélyi Géza személyében... Tanúságtétel és szolgálat, népének és egyházának szolgálata az ő hivatása valamennyi területen: saját gyülekezetében, Rimaszombatban, a felvidéki Evangéliumi Református Egyházban, a szlovákiai társadalomban, elszakított magyarsága körében, valamint az egész Kárpát-medencében, ahol az Ige gyógyító üzenetét hirdeti...”

Erdélyi Géza a Kárpát-medencei magyar – református – sorsközösségünk és közérdekű küzdelmeink tanúságtevőjeként az Európai Unió brüsszeli fórumán is ugyanazt mondja és képviseli. »A döntő kérdés nem az, hogy politizáljon-e az egyház, hanem az, hogy miként politizáljon...« – vallja hitünk tanításával és hagyományával egyező módon. A kétségeskedőknek és a szűkkeblű kegyeskedőknek pedig világosan megmagyarázza, hogy: »az egyháznak éppen a bűn miatt kell a politika területén is hallatnia a szavát«. Ezzel a meggyőződéssel lép fel, ha kell, a hírhedt beneši dekrétumok ellen, és száll síkra az igazságtételért, mely 89 óta még mindig várat magára...”

A szerző könyvének függeléke a „Bizalmas vallomás”. Egyik szakaszával zárom recenziómat:

„Most engedj, Uram, elmondanom azt is, ami fáj. Nagyon fáj hazám darabokra szaggatása, hegyeink, folyóink elvesztése, fájnak a nyelvünk és öntudatunk ellen minduntalan megújuló merényletek. Fáj az igazságtevés elmaradása. Sírnom kell a modern bálványimádás miatt, a megtevésztő hazudozás megosztó, testvért

testvérral ellenséggként szembeállító gyűlöletszítás miatt. Nagyon fáj az idegen szívűek manipulációja okozta hosszan tartó nemzet-leépülés.”

A sok képpel illusztrált, változatos stílusban írt, őszinte életvallomás, érdekes, tanulságos olvasmánya lehet minden korosztálynak, de a lelkészek, az ifjú teológus, politológus, bölcsész hallgatók számára ajánlott irodalom, amely kiválóan érzékelteti a XX. század magyar világát.

Bakos István

Kondor Béla: Dózsa halála II. Jelenetek Dózsa György idejéből (rézkar, 1956)

BAKOS ISTVÁN (1943) művelődéskutató, közíró. 1980-tól a Bethlen Gábor Alapítvány munkatársa. Az induló *Hitel* egyik szerkesztője. a Magyarok Világszövetségének 1994–99 között főtitkára.